

X. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia
2016. február 5.

Óvodás és kisiskolás gyermekek interpretált beszédének vizsgálata

Vakula Tímea
ELTE BTK NyDI, III. évf.

Bevezetés

- a beszélt nyelv feldolgozásának képessége a kommunikáció egyik legfontosabb feltétele
- beszédfeldolgozás legmagasabb szintje a szövegértés, ahol globálisan felismerjük a közlés szövegszerűségét, majd megértjük a részleteket és azok összefüggését
- az értelmezés során az újonnan hallott szöveget összevetjük a korábban megszerzett tudásunkkal (Pléh 1998)
- a jó értés elengedhetetlen a megismerési folyamatokhoz és a mindennapi élet számos területén

A szövegértés befolyásoló tényezői

- a feldolgozási folyamat szintjeinek működése
- életkornak megfelelő szókincs és aktiválási képesség
- morfológiai és szintaktikai struktúrák
- rövid és hosszú távú memória jó működése
- életkornak megfelelő figyelem
- háttérismeretek
- a szöveg hossza, szupraszegmentális struktúrái
- a hallgató egyéni sajátosságai
- és maga a feladat jellege is, stb.

Az interpretáció mint szövegértési feladat

- sajátos feladat: a megértés és a spontán szövegalkotás képességének jellemzői is megfigyelhetők (Gósy 2010)
- a szöveg ismétlésekor a beszélő spontán módon hozza létre a közléseit az adott pillanatban aktivált gondolatsornak megfelelően.
- paradoxon: a percepció működésének megismerése a produkción keresztül?
- a mikrotervezés a spontán beszéddel megegyező, a makrotervezés a szövegértésen alapszik, az adja a produkció tartalmi bemenetét
- a szövegértés megfelelő működése nélkül a tanulás lehetetlenné válik az iskolában, ahol alapvetően auditív ingerek érik a gyermekeket

A kutatás célja, kérdései

– több kutatásban elemeztek szövegviszamondást (Bata 2010, Bóna 2011, Gósy 2010), de a fiatalabb korosztály szövegviszamondási sajátosságairól kevés kísérleti adat van ↔ írott nyelv elsajátításának időszaka

– a kutatás célja: az óvodás és a kisiskolás gyermekek hallás utáni szöveginterpretációinak tartalmi szempontú vizsgálata

a hallás alapú narratívák esetében mely szövegrészek felidézésére képes a gyermek és mely elemek törlődnek vagy változnak a szöveg újramesélése során, illetve hogy miben különbözik a vizsgált gyermekek interpretációja az intézmény fokától függően?

Hipotézisek

- (1) Az iskolás gyermekek interpretálása sikeresebb lesz mind a szöveg formai (szöveghossz, szószám) és tartalmi sajátosságait illetően.
- (2) Az óvodás gyermekek is képesek lesznek a történet egységeinek felidézésére, az eltérés inkább azok interpretációjában lesz.
- (3) Az iskolás tanulók a pontosabb interpretációra törekvés miatt több bizonytalansági megakadást ejtenek.

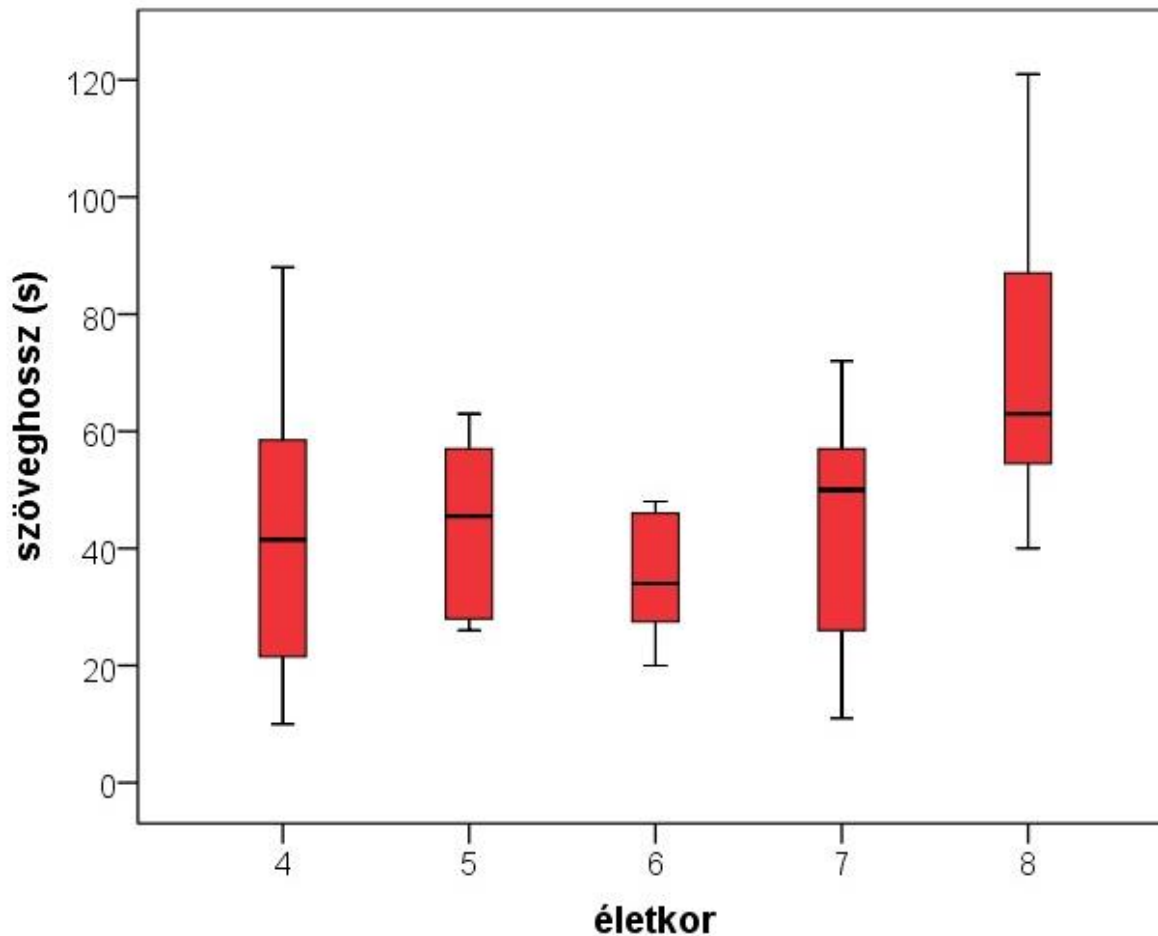
Anyag, módszer, kísérleti személyek

- 40 4–8 év közötti tipikus fejlődésű gyermek tartalomösszegzése a Gyermeknyelvi beszédAdatBázis és Információtárból (GABI), korcsoportonként 8
- 174 szóból álló, átlagos lexikai és grammatikai komplexitású mese meghallgatása és azonnali visszamesélése
- lejegyzés után 3 szempont:
  1. szöveghossz (produkció időtartama, szavak száma)
  2. tartalom és forma (7+7 alapgondolat és részletes tartalmi egység meg(nem)jelenése, hibák elemzése, kezdőmondatok)
  3. megakadásjelenségek
- a statisztikai elemzések SPSS 17.0 szoftverrel

Eredmények

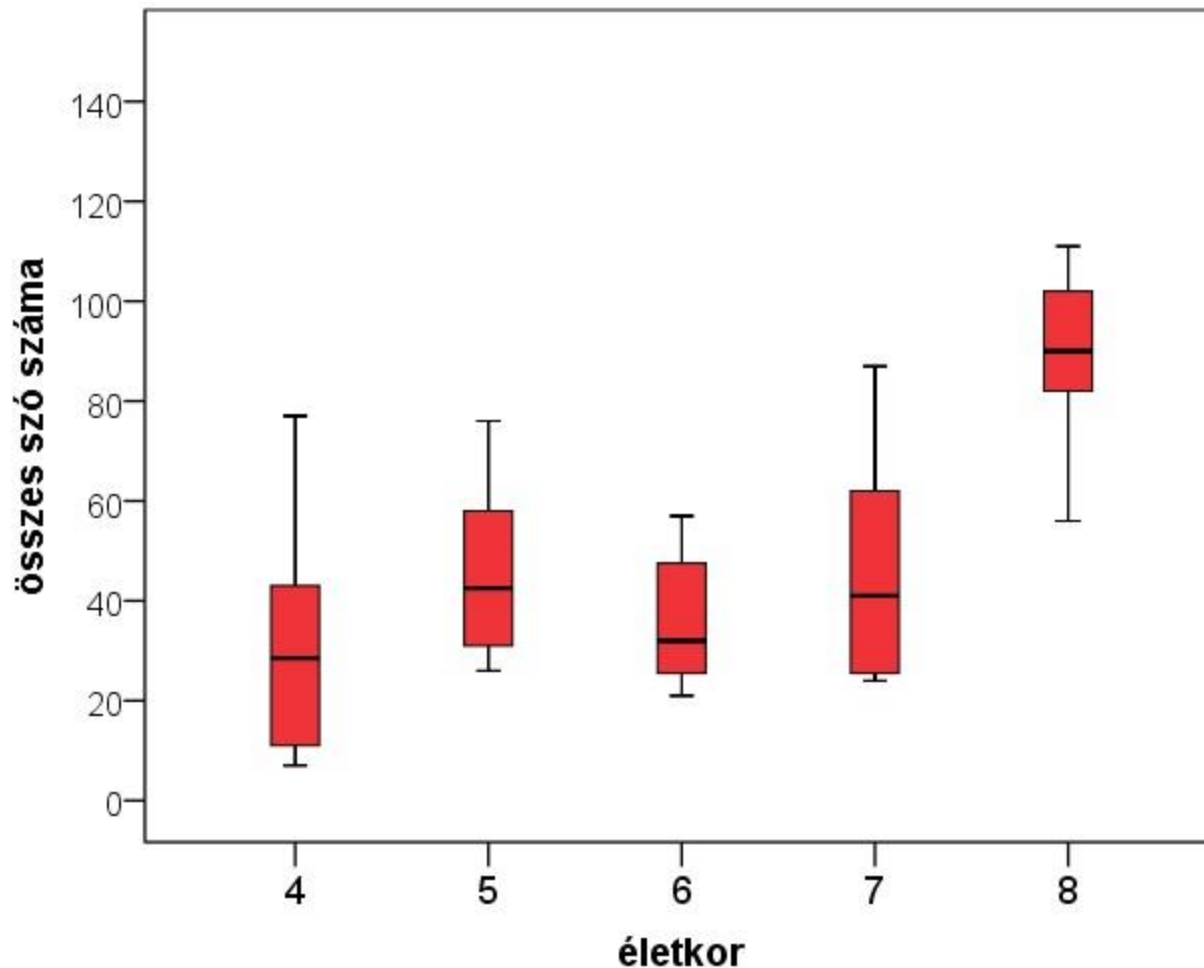

A beszédprodukciók hossza (s)

az elhangzott mesét átlagosan 48 s (10–121 s) időtartamban interpretálták
nincs szignifikáns különbség a csoportok (óvodások és iskolások) között: $p=0,054$

A beszédprodukciók hossza (szószám)

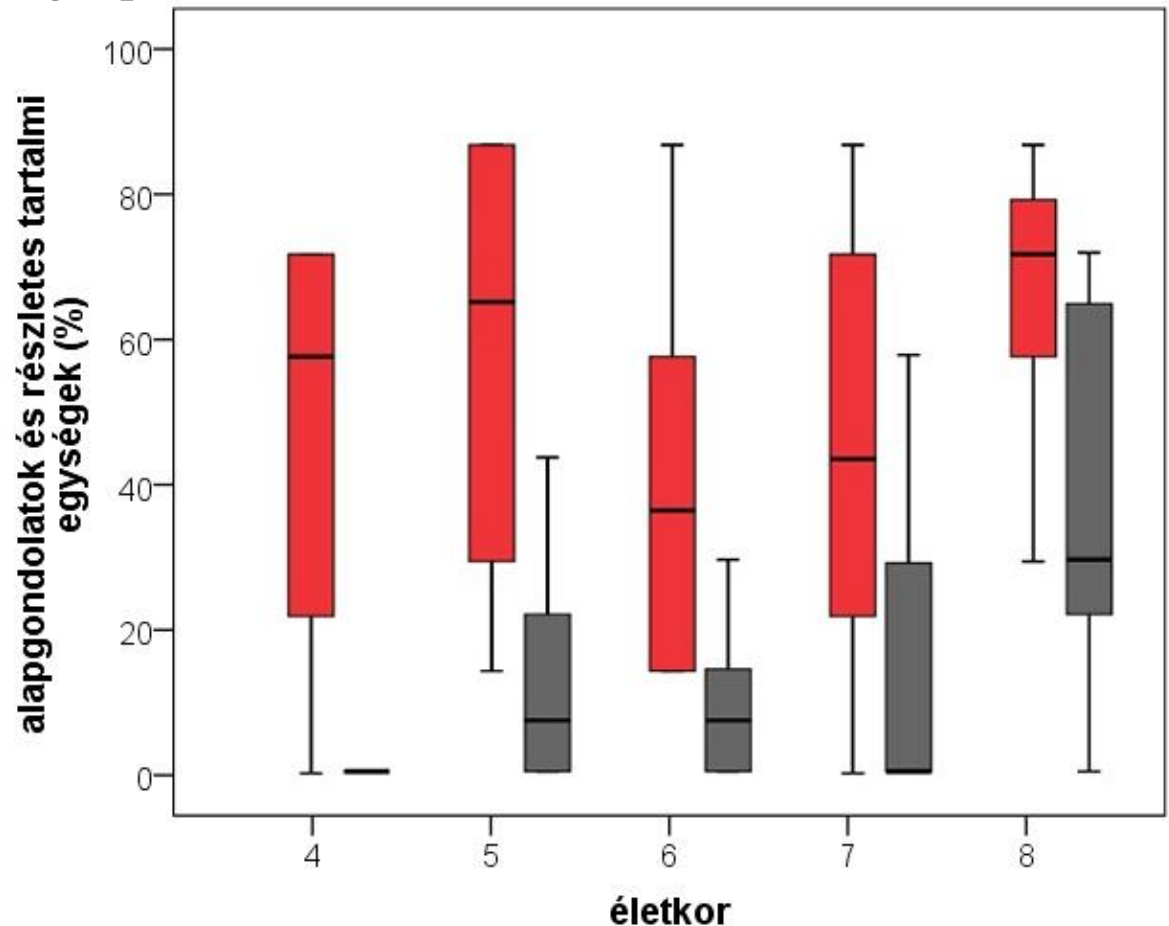

az elhangzott mesét átlagosan 50 szóval (7–144 szó) interpretálták
az eredeti szöveghez viszonyítva az átlagos szószám mindössze 28,7%
szignifikáns különbség a csoportok között: $p = 0,002$

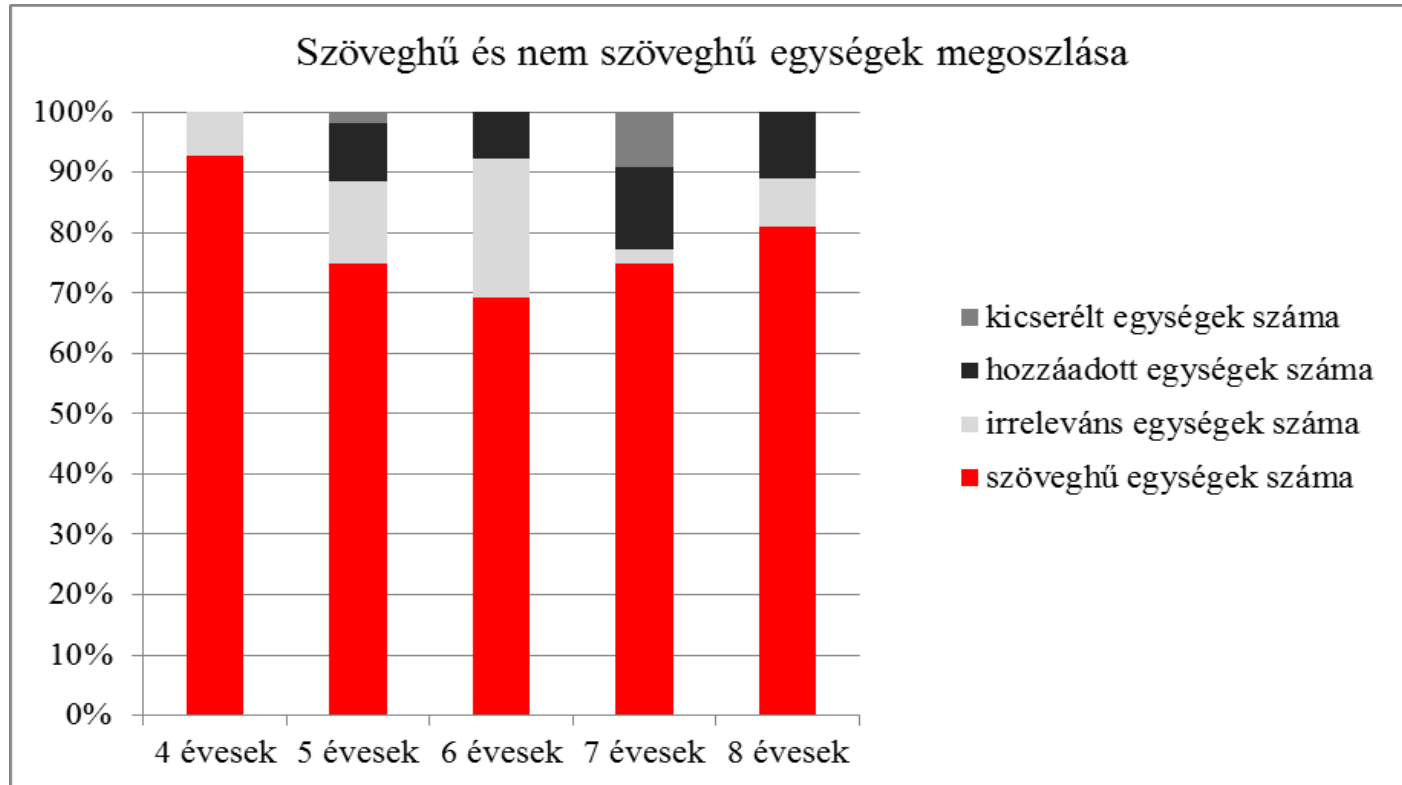
Alapgondolatok és részletes tartalmi egységek

- óvodás átlag 27,4% ($\pm 16\%$), iskolás átlag 40% ($\pm 26,29\%$)
- intézményfok szerinti elkülönítés szignifikáns különbséget mutatott, az összefüggés azonban gyenge: $p=0,045$

- nincs 100%-os narratíva, csak több 85%-os
- 0%-os 7 éves?
- 2 központi gondolat

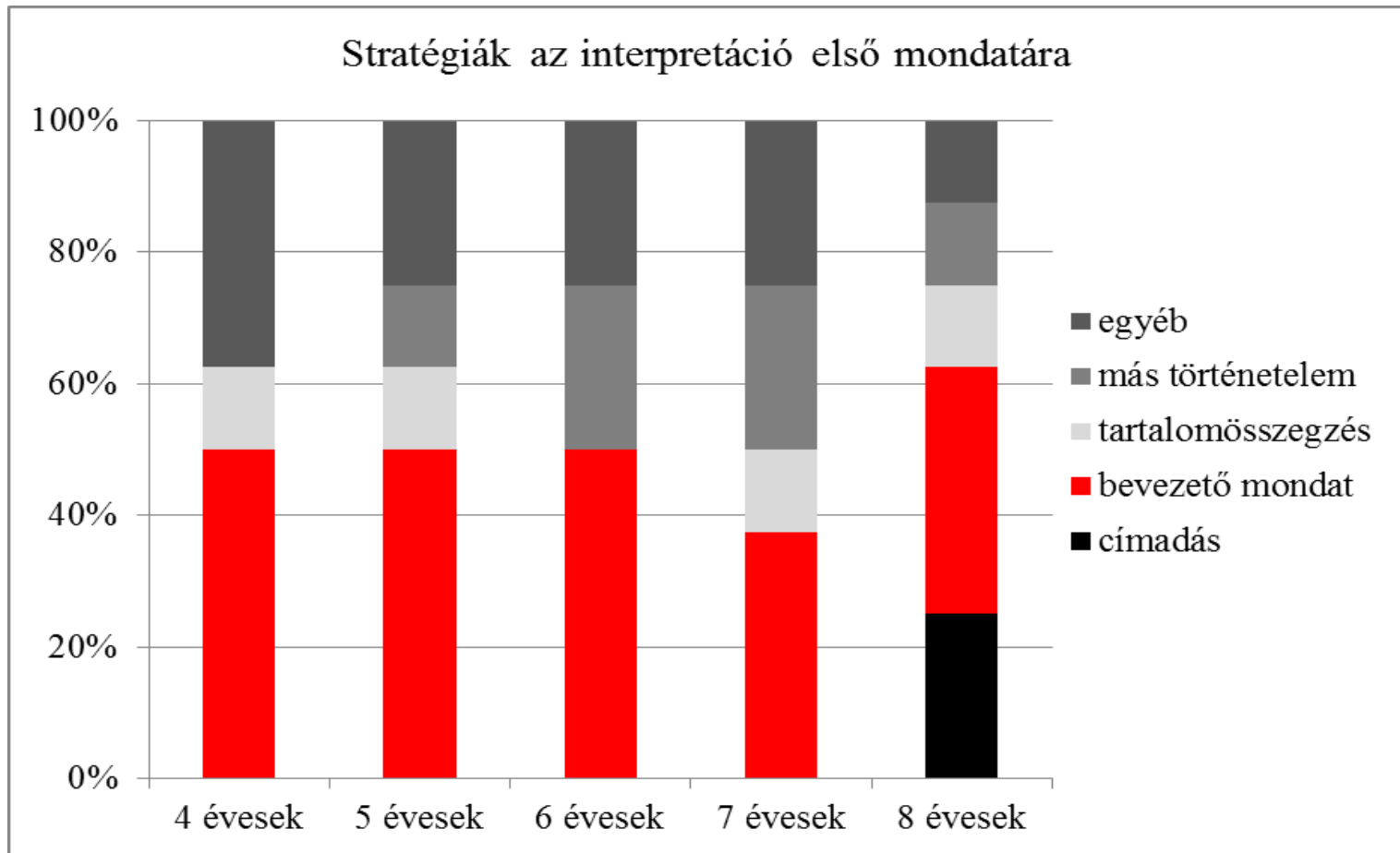

Irreleváns, hozzáadott és kicserélt egységek

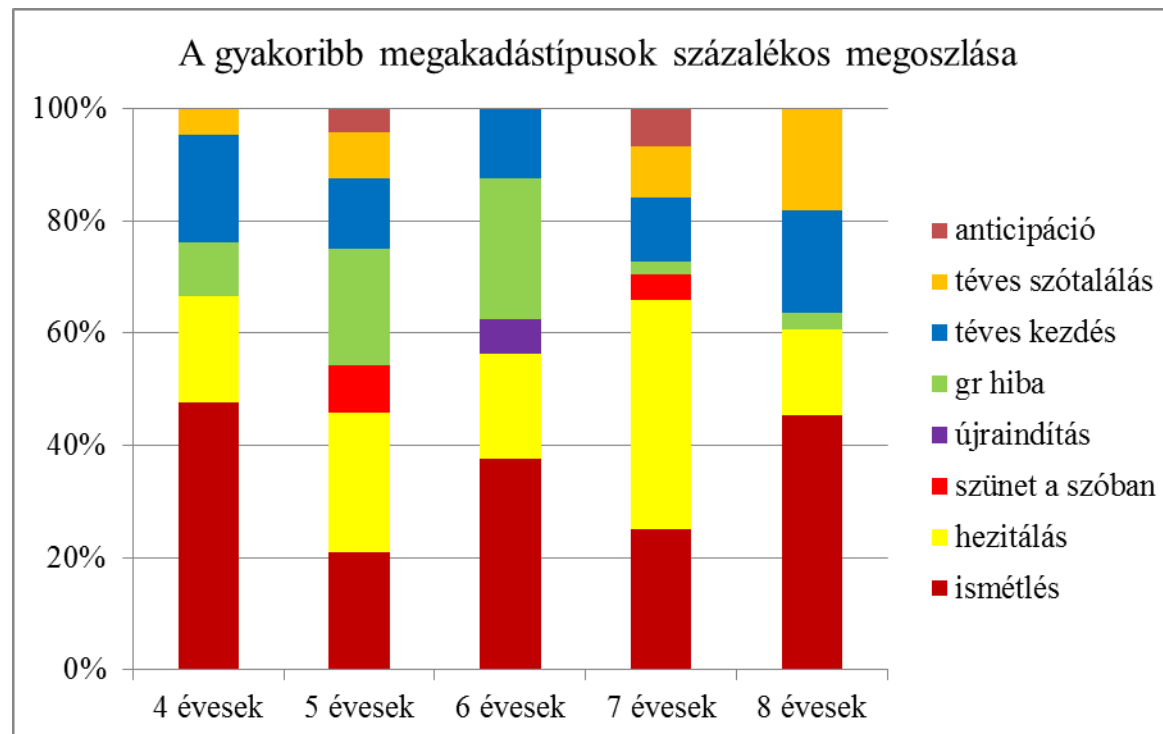
háttértudásból származó kiegészítések, pl. „*a teknős csigalassú*”
a félreértelmezések, pl. „*szegény nyúl*” (mert legyőzték), „*csúnya béka*” (átverte a nyulat)
szereplők nevének eltévesztése, pl. nyúl helyett süni vagy macska
más mesékből származó tudás, pl. „*én láttam már ilyet. Ilyen Tapsifüles*”
színesítés, pl. „*háháhá kikacagta, hogy te tuti, hogy nem nyerhetsz*”,
egyéb kiegészítés, pl. „*nekünk is van két teknősünk*”, stb.

A kezdőmondatok

A megakadások vizsgálata

- a bizonytalansági és a hiba típusú megakadások (- néma szünetek)
- 88 bizonytalansági, 50 hiba típusú megakadás
- óvodások átlagosan minden 13., 13,5. illetve 21. szó után , iskolások minden 13. illetve 21. szó után akadtak meg
- statisztikailag nincs különbség

Következtetések

? miként mondanak vissza hallott szöveget az óvodás és kisiskolás gyermekek
→ hipotéziseim csak részben igazolódtak

(1) az iskolás gyermekek interpretálása sikereesebb lesz mind a szöveg formai (szöveghossz, szószám) és tartalmi sajátosságait illetően

- az iskolások hosszabban és többet beszéltek, szignifikáns különbség csak a szószámban volt (szöveghossz - tempóértékek gyorsulása?)
- a tartalmi egységek felidőzésben szignifikáns különbséget adatoltam
- a legjobban a 8 évesek teljesítettek $\leftrightarrow \leq 1$ perc

(2) az óvodás gyermekek is képesek lesznek a történet egységeinek felidőzésére, az eltérés inkább azok interpretációjában lesz

- hasonló eredmény a két csoport összevetésénél, az iskolások több elemet idéztek fel, a használt szavakban nem volt jelentős különbség

Következtetések

(3) az iskolás tanulók a pontosabb interpretációra törekvés miatt több bizonytalansági megakadást ejtenek

- arányban nem, csak típusban volt különbség: az óvodás gyermekek inkább az ismétlést, míg az iskolás gyermekek a hezitálást választották időnyerési stratégiaként

– ez utalhat a tervezési és kivitelezési folyamatok diszharmóniájára is, esetleg memóriaprobléma ↔ mindezekre nagy szükség van az iskolai feladatok megoldásánál, tehát fontos működési zavarra hívja fel a figyelmet

– lehetséges okok: kísérleti helyzet vagy feladat újszerűsége, szövegértési és tervezési nehézségek → a szövegértés és a spontán beszéd közös fejlesztése szükséges

– a kutatás folytatása: 3–9 éves korcsoportokban, több szempont bevonása

Köszönöm szépen a megtisztelő figyelmüket!